

Ajdovščina

dom 940.53/.54

KIDRIČ B.

Referat tovariša

323(497.4) "1945"

0150883

COBISS c

LIBRARIJA KNJIZNICA

REFERAT

Tovariša Borisa Kidriča

predsednika prve Narodne vlade
Slovenije na svečani seji Predsedstva
SNOS-a dne 5. maja 1945.

1945.

Izdalo Predsedstvo SNOS-a
Trst.

Tovariši, tovarišice!

Svečana seja Predsedstva SNOS-a, ki naj postavi prvo narodno vlado. Slovenije, se vrši v kar najpomembnejših zgodovinskih trenutkih.

Hitlerjeva Nemčija je na tleh.

Njen zlom je triumf svobodljubnih narodov.

Nemška fašistična vojska, ki je bila osnovana, opremljena, izvežbana in prepojena s fanatizmom brezobzirnega osvajalca in ztiralca zato, da nemškimi finančnim magnatom in pruskim junakom vrže pred noge, na kolena, Evropo in svet, je danes v razsulu. V razsulu je vojska, o kateri so bili mnogi prepričani in ki si je sama domišljevala, da je sposobna poteptati in strahovati vsakogar. Nemški fašistični državni aparat je razbit. Razbit je državni aparat, ki je bil najstrahotnejše sredstvo zatiranja, državni aparat, o katerem so bili mnogi prepričani in ki si je sam domišljeval, da je njegova brutalna sila neuničljiva, da mora biti neogibno pohojen in iztrebljen sleherni, ki se mu drzne zoperstaviti. Fašistični voditelji so zapustili zgodovinsko pozornico, propadli so sramotne smrti. Propadli so sramotne smrti voditelji, o katerih so bili mnogi prepričani, in ki so si sami domišljevali, da so "gospodarji sveta". "Gospodarji sveta" so se v svojih poslednjih trenutkih znova razgalili kot bedni izvržki, kot strahopetni zločinci, za katerih "veličino" bo zgodovina poznala samo še posmehljiv prezir.

Zmagala ni zamisel podjarmljenja in brutalnega uničenja zaslužmjenih narodov, zmago je odnesla borba za narodno svobodo, borba za enakopravno sožitje in sporazumevanje narodov.

Toda ta vojna ni ostala samo na površini boja za svobodo ali podjarmljenje in iztrebljenje svobodljubnih narodov. Prav kot domovinska vojna svobodljubnih narodov je morala seči še globlje. Po logiki in nujnosti zgodovinskega dogajanja in družbenih zakonov je ta vojna morala biti in je tudi dejansko bila - vojna med progresom ter nazadnjaškim povratkom v najhujši barbarizem, se pravi z drugimi besedami in konkretno govoreno, vojna med demokracijo in protiljudsko, v imperialistični fašizem zaostreno reakcijo. Nikakor ni bil slučaj, da je Hitlerjeva Nemčija junija 1941 napadla najbolj demokratično tvorbo, kar jih pozna zgodovina, Sovjetsko Zvezo. Nikakor ni bil slučaj, da je Hitlerjeva. Nemčija vojno poskušala razviti v razredno, v ideološko

150883 / 2013

2
vojno in ji vzeti značaj domovinske vojne, ki predpostavlja najširšo koalicijo vseh svobodoljubnih narodov. Nikakor ni bil slučaj, če se je hitlerjevska Nemčija še v svojih poslednjih trenutkih z vsemi svojimi pomajočimi silami trudila, da razbije enotno in prav zato tako zmagovito angleško-sovjetsko-ameriško koalicijo.

Prav nič niso ne Hitlerju ne vsej profašistični mednarodni reakciji pomagale niti te vrste nakane. Poraz za porazom je fašistična Nemčija doživljala tudi na tej fronti. Končno je doživela, da jo do kraja zasedejo velike in slavne armade naših zaveznikov, Rdeča armada, britanska vojska, ameriška vojska.

Doživela je, da Berlin, središče fašistične in imperialistične reakcije, osvoji Rdeča armada in da se danes na nemškem Reichstagu vije rdeča zastava Sovjetske Zveze.

S tem pa je fašistična Nemčija hkrati prenehala - živeti.

Edino, kar je uspelo Hitlerjevim manevrom, manevrom mednarodne profašistične reakcije, je bilo, da so se ljudske množice svobodoljubnih narodov vsega sveta ob take vrste manevrih znova in znova prepričale, kako je zmaga resnične narodne svobode neločljivo združena z dosledno zmago demokracije, z doslednim uničevanjem in uničenjem vseh fašističnih in profašističnih gnezd ter ognjišč.

Kakor je zlom Hitlerjeve Nemčije velika zmaga narodne svobode, tako je hkrati ena največjih in najbolj dalekosežnih demokratičnih zmag, kar jih je bilo doslej v človeški zgodovini.

Domovinska vojna in njena zmaga pomenita triumfalni pohod ljudske demokracije. Mednarodna profašistična reakcija je izgubila sredstvo, ki ga je leta in leta gójila, utrjevala in končno pognala v vojno. Danes je prisiljena presedlati na nove postojanke in uporabljati nova pota. Bilo bi seveda skrajno naivno, če bi si utvarjali, da nova pota mednarodbe reakcije ne morejo biti učinkovita, ali pa da mednarodna reakcija nima udarnih sil. Toda ljudska demokracija na pohodu ima velikanse, doslej neslutene pogoje, da tolče reakcijo v slehernih novih okoliščinah.

Ob razsulu fašistične Nemčije in njenega pangermanskega imperializma, najhujšega sovražnika slovanstva, je hkrati treba ponovno ugotoviti in poudariti zgodovinski preokret v usodi in vlogi slovanstva.

Ideja vseslovanse enotnosti pod vodstvom velikega ruskega naroda se je v domovinski vojni razvila v eno najprogresivnejših, za svetovno, za človečansko demokracijo najpomembnejših idej.

3
Zlom Hitlerjeve Nemčije je polega vsega drugega tudi triumf slovanstva, ki je bilo ogrožena na smrt, pa je doprineslo v domovinski vojni levji delež in ima danes vse pogoje za uresnečnje svojega demokratičnega in človečanskega zgodovinskega poslanstva.

Čim motrimo sedanje velike trenutke z omenjenih štirih vidikov, namreč z vidika zmage narodne svobode, z vidika zmagovitega pohoda dosledne demokracije, z vidika zveze med svobodoljubnimi narodi na čelu z angleško-sovjetsko-ameriško kolacijo, z vidika velike zmage slovanstva - se odrazi še jasneje in še izraziteje, kako pomembno in sijajno vlogo je odigrala naša nova, Titova Jugoslavija v domovinski vojni, kako pomembno in sijajno vlogo ima v današnjem momentu in kaj bo pomenila za bodočnost.

Prav naše jugoslovansko narodno osvobodilno gibanje je pod genijalnim Titovim vodstvom v največji meri utrdilo in pomagalo razviti domovinski in demokratični značaj, ki ga je drugi svetovni vojni vtisnila sovjetska udeležba. Dovolite mi, da ob tej priliki spomnim na dve konstantaciji, ki jih je v teku narodno osvobodilne borbe zapisal podpredsednik jugoslovanske vlade in naš vodilni tovariš Edvard Kardelj:

odpor jugoslovanskih narodov je postal plamenica evropskega demokratizma, evropskega odpora ljudskih demokratičnih sil proti okupatorju;

odnos do nove Jugoslavije je postal preizkusni kamen za doslednost in odkritosrčnost demokratičnih gesel in izjav.

V smislu zgodovinske pravičnosti je, da je nova Jugoslavija prav ob zlomu Hitlerjeve Nemčije žela eno svojih največjih zmag - osvoboditev slovenskega Primorja, osvoboditev Trsta, Tržiča in Gorice.

Izpolnjuje se in izpolnilo se je, kar je rekel maršal Tito: "Tujega nočema, svojega ne damo".

Borba nove Jugoslavije za njene pravice je in bo vsem resničnim demokratom glasnik elementarne zahteve, da mora biti resnična demokracija za svoje nadčloveške napore - v celoti nagrajena.

Tovariši in tovarišice, potrebno je, da prav naša zgodovinska seja izrazi našo posebno hvaležnost maršalu Titu in njegovi novi Jugoslaviji. Hkrati se z občutkom sreče zahvaljujemo IV. armiji osvoboditeljici in njenemu komandantu generallajtnantu Drapšinu kakor tudi slovenskemu IX. korpusu, ki je zrasel iz narodne vstaje Primorcev in med osvabajanjem Trsta, Tržiča, Gorice in slovenskega Primorja izpolnil svojo dolžnost.

Ob osvoboditvi slovenskega Primorja se je znova, še jasneje in izraziteje, odrazila vsa neločljiva povezanost Slovenije z novo Jugoslavijo. Dejstvo je, da je našo Primorsko osvobodila - **jugoslovanska vojska**. Dejstvo je, da nam je omogočila postaviti prvo narodno vlado Slovenije - **jugoslovanska vojska**.

Ta dejstva govore, govore glasneje in bolj prepričljivo kot vse drugo, da je ni svobodne Slovenije brez močne Jugoslavije.

Nobenega dvoma ne more biti da bo vloga nove Jugoslavije izredna tudi v bodočnosti.

Jugoslavija je tisto oporišče mednarodnega napredka, kjer je med drugo svetovno vojno ljudska demokracija najdosledneje zmagala in ima največ pogojev za svoj nadaljni razvoj. V tem pogledu naj zlasti neglasimo tudi pomen nove Jugoslavije za bratsko in enakopravno sodelovanje med narodi. Naša štiriletna nacionalna politika je uspešno prebila vse preizkušnje Isti jugoslovanski narodi, o katerih so trdili, da niso sposobni mirno in bratovsko živeti pod eno streho, so danes - resnični bratje. Prav ta naša uspešna nacionalna politika, ki je znala uničiti strahotne posledice stare Jugoslavije, ki je znala izpodrezati korenine nacionalni mržnji in nacionalnemu šovinizmu, prav ta naša nacionalna politika nam daje najznačilnejšo legitimacijo našega pristnega in doslednega demokratizma.

V tej zvezi naj kot Jugoslovani in Slovenci poudarimo svoje stališče do italijanske narodne manjšine, ki bo živela v okviru naših meja.

Nismo prišli kot okupatorji, osvajalci in zavojevalci, prišli smo kot osvoboditelji, kot nosilci ljudske demokracije, kot glasniki bratstva med narodi. Mi zaradi zločinov italijanskih fašistov in imperialistov ne gojimo prav nobenega sovraštva in prav nobere maščevalnosti nad italijanskim ljudstvom in italijanskim narodom. Kot doslednim demokratom nam je popolnoma tuj, ostuden nam je sleherni nacionalni šovinizem. Nova Jugoslavija, svobodna in združena federalna Slovenija, ne moreta biti in ne bosta zatiralec nacionalnih pravic italijanske narodne manjšine v okviru svojih meja, temveč sta lahko in bosta zgolj njihov pospeševalec in zaščitnik.

Na italijanski narodno manjšini je, da s svoje strani doprine, kar je v njeni moči. za utrditev naše ljudske demokracije in naše države, ki je ljudski demokraciji učinkovito sredstvo in učinkovito varstvo.

Izgradnja nove Jugoslavije je danes v polnem razmahu. Še preden je bil preganjan poslednji sovražnik z naših svetih domovinskih tal, še v času, ko naša slavna jugoslovanska vojska daje od sebe vse za zmago in svobodo, naprezajo naše ljudske sile vse svoje napore za obnovo. Hkrati za obnovo naše izmučene in porušene domovine se gradi ljudska in narodna oblast demokratične in federativne Jugoslavije. Druga za drugo vzpostavlja federalne edinice svoje federalne vlade. **Brez dvoma ga ni med nami, ki ne bi bil prepričan, da je nastopil čas za vzpostavitev prve narodne vlade Slovenije v okviru demokratične in federativne Jugoslavije.**

Pravilno je, tovariši in tovarišice, da postavimo svojo prvo narodno vlado ravno v teh velikih zgodovinskih trenutkih. Pravilno je, da postavimo slovensko vlado na primorskih tleh in to v času, ko se je slovensko Primorje dejansko združilo z materjo Jugoslavijo.

Brez dvoma čuti sleherni med nami, da se je zaključila najvažnejša doba v naši zgodovini. Zaključila se je tako, da se osvobaja tudi najzadnejši del naše domovine, da se osvobaja Slovenija.

Ko vzpostavljamo prvo narodno vlado Slovenije, jo vzpostavljamo v skladu s kontinuiteto našega razvoja. Znano vam je, tovariši in tovarišice, da je naša narodna oblast zrasla iz narodno osvobodilne borbe. Kočevski zbor odposlancev slovenskega naroda je bil v tej rasti prvi veliki mejnik. Na Kočevskem zboru odposlancev slovenskega naroda je bil izvoljen Slovenski narodno osvobodilni svet, spregovorjeno je bilo o političnih in idejnih temeljih naše ljudske oblasti in slovenske državnosti v okviru demokratične in federativne Jugoslavije. Črnomeljsko prvo zasedanje SNOS-a predstavlja rasti naše narodne oblasti drugi veliki mejnik. Črnomeljsko prvo zasedanje SNOS-a že jasno govori o slovenski državnosti v okviru demokratične in federativne Jugoslavije. To zasedanje je napovedalo vzpostavitev narodne vlade Slovenije, čim bodo dani pogoji za njo. Na tem zasedanju je sprejelo Predsedstvo SNOS-a na logo, da izvede vse priprave za vzpostavitev prve federalne vlade.

Znano vam je, tovariši in tovarišice, da je bila v prvih časih našega narodno osvobodilnega boja narodna oblast tudi organizacijsko popolnoma identična z odbori Osvobodilne fronte. Kasneje smo izvedli delitev. Prva večja delitev se je izvršila na črnomeljskem zasedanju. Drugič je bila delitev poudarjena z razširitvijo. Izvršnega Odbora OF. Tedaj smo Predsedstvo v formalnem pogledu dejansko ločili od Izvršnega Odbora. Toda, tovariši in tovarišice, kakor je bila vsa tokratna delitev odnosno

kakor je bilo njeno vsakokratno stopnjevanje manifestacija vse popolnejše rasti našega oblastvenega in državnega organizma, tako je ostalo vselej jasno, da nove ljudske in narodne oblasti v vsebinskem pogledu ni mogoče ločiti od Osvobodilne fronte.

In tudi danes nam je jasno, danes, v dneh naše zmage, še jasneje ko kdajkoli poprej, da bo vlada, ki jo postavljamo, vlada popolnoma enotnega vseljidskega gibanja, vlada OF.

Nobena druga vlada ni danes mogoča na slovenskih tleh kot enotna vlada OF. To nam je prav tako jasno, kakor nam je jasno, da slovenski narod brez Osvobodilne fronte ne bi bil mogel doprinesiti svojega pomembnega deleža v skupni borbi jugoslovanskih narodov, v skupni borbi vse nove Jugoslavije. Hkrati je treba poudariti, da vlada Osvobodilne fronte ne bo predstavljala koalicijske vlade, kajti OF ni koalicija temveč je popolnoma enotno vseljidsko gibanje naših množic.

Ko vzpostavljamo prvo narodno vlado Slovenije, je treba spregovoriti tudi o narodnih izdajalcih in o vseh tistih, ki so jih narodni izdajalci zavedli.

OF je zmagala, zmagala je v vsej celoti, zmagala je tako popolno, da danes lahko vpostavlja prvo narodno vlado Slovenije. Narodni izdajalci so odigrali s svojimi fašističnimi in okupatorskimi gospodarji vred. V poslednjih dneh svojega nesramnega početja so svojo izdajo poglobili še s tem, da so se borili proti nam, narodnim osvoboditeljem, prav takrat, ko je naša vojska osvobajala Trst, Gorico in slovensko Primorje. Velikanski, nepopravljivi so njihovi zločini nad lastnim narodom. Najhujši zločin pa so storili ob svojem koncu. Jasno in nujno je zato, da organizatorji in voditelji zločincev ne zaslužijo milosti. Prva narodna vlada Slovenije bo potemtakem storila vse, da v celoti podpre organe, kiso osnovali brezkompromisno borbo proti petokoloncem in izdajalcem. Po drugi strani pa vlada ne bo uganjala maščevanja nad zapeljanimi množicami. Zavedenim množicam bo dala možnost, da tudi po končni osvoboditvi še najdejo odrešilno pot in popravijo svoje grehe nad narodom z neumornim delom za obnovo naše domovine.

Da spregovorim še nekaj based o odnosih bodoče narodne vlade do AVNOJa in do jugoslovanske centralne vlade. Zamislimo si, vsekakor teoretično, kajti praktično bi bilo kaj takega nemogoče, da bi bila narodna vlada Slovenije vzpostavljena pred narodno osvobodilno borbo, v časih stare Jugoslavije. Taka vlada bi bila lahko ali samo ponižni hlapec centralnih organov, ali pa vlada odpora in opozicije proti centralnim

organom. Danes ni mogoče niti prvo niti drugo, kajti naša nova Jugoslavija je utelešeno bratstvo svojih narodov. V novi Jugoslaviji so in bodo vse-državni, centralni organi prav tako, v isti meri nacionalni organi kakor so in bodo nacionalni, federalni organi hkrati - organi jugoslovanske državne oblasti. S tem smo načeloma povedali vse o odnosu prve narodne vlade Slovenije do centralne jugoslovanske vlade in do drugih osrednjih jugoslovanskih institucij.

Naj poudarim še dvoje. Prvič nam je jasno, da naša jugoslovanska vojska še vedno napreza svoje sile. Potetakem bo morala tudi vlada Slovenije mobilizirati vse, kar je v njenih močeh, za pomoč jugoslovanski vojski.

Toda istočasno sta že postala **delo in obnova** naša osrednja naloga. Prav je, da so ljudske množice in da so naši aktivisti v teh dneh navdušeni. Toda navdušenje samo ob sebi ne zadostuje. Zmago je pač treba utrditi, izdajalska reakcija bo vsekakor iskala novih poti in novih postojank. Skodovati nam ne bo poskušala samo na političnem poprišču, temveč se bo skušala uveljavljati in se nam zoperstavljati tudi na gospodarskem poprišču. Obenem vemo, da je ogromno uničenega in porušenega. Ponovno bo treba graditi, ponovno bo treba učiti sebe in druge. Obnova, delo, taka bo ena izmed osnovnih nalog narodne vlade Slovenije.

Predlagam, da v mislih na obnovo, v mislih na vztrajno in naporno delo, v mislih na vsestransko utrditev naših zmag Predsedstvo SNOS-a preide na zgodovinsko postavitve prve narodne vlade svobodne in združene federalne Slovenije.